

rectrius imposades i contràries a les tradicionals.

I aquesta resistència fou, probablement, més aviat orba que conscient, expressió d'una veritable pugna o incompatibilitat biològica. Sotmesa políticament, aletargat son esperit, sense esma de poble (llevat els moments de fortes sacsejades) sols per una profunda i essencial antinòmia, diguem-ne temperamental, racial i biològica, deslligada i superior a tota voluntat i a tota consciència col·lectives, pot explicar-se l'oposició de Catalunya a fondre o dissoldre amb el de Castella el seu esperit. Catalunya, més pròpiament que no ha *volgut*, podríem dir que no ha *pogut* ésser assimilada. I aquest caràcter de fatalitat acreix, encara, la transcendència de la lliçó històrica. Remarquem, també, que en el reducte de la llengua és on s'ha palesat amb més evidència la invulnerabilitat del seu esperit.

Importa afegir, però, i cal fixar-s'hi, que aquesta acusadíssima diferenciació racial entre Catalunya i Castella, no exclou la possibilitat d'una fecunda associació, amb aportacions peculiars, no intentades encara, i per la qual tant propugnem els catalans, impulsats pel temperament, guiats pel seny i alligonats per la Història. El que un intent de fusió fa repellant, per una associació pot resultar fecundant. Dos esperits que la conjunció pot fer antitètics, poden, per a una col·laboració, resultar complementaris.

* * *

Inhibició pura, letàrgia, encallament, amb el tràgic retard consegüent; no, però, mort, extinció i substitució. Heus ací el balanç de l'influx de Castella, integralment hegemònica, amb tot el prestigi d'una edat d'or, gravitant damunt la Catalunya obscura i feble. La cultura autònoma, en franca davallada, amb raquítics fruits de decadència; la cultura trasplantada, paròdia de la castellana autèntica. Esporàdiques mediocritats i algun geni frustat són confirmació de la regla. La prova ha estat, doncs, assats llarga i a bastament dramàtica perquè intentem continuar-la; i ella ens mostra prou clarament que, sols amb les ales del seu esperit—la llengua pròpia—podrà Catalunya emprendre la volada vers les regions serenes de la gran cultura, i aportar a la civilització universal el tribut que li deu, encara, el fruit daurat del seu esperit racial.

* * *

Un altre fet a remarcar. El resorgiment de Catalunya ha sigut integral, simultani, harmònic en totes les seves activitats i funcions. Dificilment es trobaria un altre poble que, en reestructurar la seva personalitat, mostrés un *consensu* orgànic més perfet (relativament, és clar), una unitat dinàmica més palesa, uns trets més definits d'ésser vivent, amb cos i ànima, obeïnt amb fidelitat estricta les lleis d'una fisiologia i d'una psicologia nacionals. Talment l'organisme que, triomfant d'un col·lapse, sent renàixer totes les energies i restablir-se totes les funcions, així Catalunya, deixondint-se del seu ensopiment i refent-se de la seva postració, restaura tot el seu dinamisme ètnic; com obeïnt a un sobrenatural conjur, apareix en són si una plèiade de polítics, poetes, artistes, homes de ciència, historiadors, filòlegs, economistes, homes d'empresa, etcètera, etc., en tanta de quantitat i de qualitat tan excelsa, que la densitat en valors humans autòctons, durant la darrera cinquantena, no té parió amb la dels tres o quatre segles precedents. Glorioses institucions literàries són restaurades; es descolguen de les ruïnes i són rescatats de l'oblid monuments cabdals de la nostra història; es creen fogars per a la investigació científica, néixen la novella i el teatre; la producció del llibre, la revista i el periòdic creix esponerosament, intensificant-se el tiratge i tota l'activitat editorial; amb l'impuls i com a sublimació del sentiment patriòtic, sorgeixen arreu institucions musicals, alguna amb refulgències universals de glòria. La capitalitat històrica, endormiscada en el seu provincianisme, s'extremeix sobtadament, i trencant el cinzell de pedra que oprimeix el seu cos rejuvenit i exuberant, es lliura a una creixença accelerada i sense parió, que culmina en certamen universal, pregoner, davant el món, de la puixança que l'erigeix en Metròpoli de la nissaga. L'hegemonia castellana és fortament sacudida per la política que informa l'esperit retrobat, el qual, solidaritzant tots els catalans, forceja per una llibertat que fretura re-plasmar en formes cada cop més definides i que aspira a expandir arreu d'Ibèria, en intents d'un intervencionisme de sentit antitètic a l'assimilisme castellà.

Ara bé; tot aquest brancatge esponerós ve d'una soca nacional, d'una personalitat col·lectiva que ha estat i és; que vol ésser *i no pot deixar d'ésser*; i que té, indubtablement, per nexa més ferm entre els qui la formen, *la llengua*, antiga com la nacionalitat, renaixent com ella, i que ha passat,